

ياساياسه روکاتيا هه ريما کوردستاني

بۆ مەمۇرىيەت، پەن، تەبىئەت ۋە ئىجتىمائىي
پەنلەرگە ئىزاھات بېرىدىغان كىتابچىلارنى
چاپلاش ۋە تارقىتىشنى مەقسەت قىلىدىغان
بىر قانچە ئىزاھاتچى كىتابچىلارنى
چاپلاش ۋە تارقىتىشنى مەقسەت قىلىدىغان

spirez

سپىرېز

خودانى ئىمتىيازى حافظ قاضى

سەرئىقتىسەر
مۇيد طيب

©

ماقۇن چاپكەرنىڭ دېراسىتى نە

ئەدرىس

كوردىستانا عىراقى - دھوك
ئاقچېلى ئىكەتيا سەندىكايىن
كۆپكارىن كوردستانى
قاتى سىيەم
تەلەفون: ۷۲۲۵۳۷۶ - ۷۲۲۲۱۲۵

www.spirez.org
www.spirezpage.net

- ژمارا وەشانى: (۲۲۰)
- نانى پەرتووكى، ياسايا سەرۆكاتيا ھەرىما كوردستانى
- بەرھەفكرن: ئحسان ئامپىدى
- دەرھىنانا ھونەرى: حسين سەنعان مەتتخان
- بەرگ: نەجمەددىن بىرى
- سەرپەرشىكارى چاھى: شىروان ئەحمەد تەيب
- چاھا: ئىكى
- تىراژ: (۵۰۰) دانە
- ژمارا سېاردنى ل پەرتووكخانا بەدرخانيان ل دھوك (۲۰۹۰)
- ل سالا ۲۰۰۹
- چاپخانا: خانى - دھوك

SPIREZ PRESS & PUBLISHER
DUHOK

دار سېرېز للطباعة والنشر
دھوك

ياسا سەرۆكاتيا ههريما كوردستانى

به رهه فكرن
احسان ناميدى

پیشہ کی

برپارہ ۲۶/۷/۲۰۰۹ء ہی لبرارنا سرۆکی ہریمہ
کورستانى دگہل ہلبرارنا پەرلہمانى کورستانى
دهیته کرن.

دى یاسایا ژماره (۱) یا سالا ۲۰۰۵ء یا یاسایا
سرۆکاتیا ہریمہ کورستانى دا کو خەلکى ہریمہ
کورستانى و تاییهت سنورى پاریزگهها دهۆکى و
خویندهوانییت زاریت کرمانجیا ژۆرى باشتر فى یاسایا
پرۆسا ہلبرارنا سرۆکی ہریمى تی بگههن.
مه نهف یاسایه ب راستفه کرنا وى فه ئینایه ل سەر
زاریت دایک.

دگہل هیفی یا سوود ئى دیتنى و سرکهفتنى

بهرههفکر

إحسان نامیدی

بنافی خودی مهزن و دلوفان
ب نافی گهلی
جفاتا نشتیمانیا کوردستانی - عیراق
ژمارا دهرئینانی: ۲۰۰۵/۰۶/۰۸

پشتبهستن ب حوکمی برگا (۱) ژ بهندی (۵۶) و بهندی
(۵۳)ی ژ یاسایا ژماره ۱ یا سالا ۱۹۹۲ یا راستفهکری و ل سهر
داخازا ژمارا یاسایا ئەندامیت جفاتا نشتیمانیا کوردستانی -
عیراق و ئەو یاساکاریا ئەنجوومەنی ل رونشتنا خو یا ژماره (۳)
ل رۆژا ۲۰۰۵/۰۶/۰۷ گریډای کری، و لدویف وی دەستههلاتا برگا
(۳) ژ بهندی (۲)ی یا یاسایا ژماره (۱۰) یا سالا ۱۹۹۷ی ب مه
دای، بریارا دهرئینانا فی یاسایا ل خاری دا:

ياسايا ژماره (١) يا سا ٢٠٠٥^{*} ياسايا سهروكاتيا ههريما كوردستاني - عيراق

بهشي ئيكي

حوكميت گشتي

- بهندي ئيكي /

ههريما كوردستاني - عيراق سهروكهك دي ههبيت ب (سهروكي
ههريما كوردستاني) ب ناف دبیت و نهوه سهروكي بلندي دهستهلاتا
جي بهجي كرنى ل ههريمي.

(*) روژناما پههلهمان ژماره ٨٢ ل ٣٠/١٢/٢٠٠٦، روژناما نهنجومهنا
نشيمانيا كوردستانا عيراقى.

■ بەندى دووى /

هاوولاتىت كوردستانى - عراق، ب دەنگدانا گشتى و نەينى و راستەوخۆ دى سەرۆكى بۆ ھەريمى ھەلبىژىرن، كول سەر ئاستى نافخۆ و ل ئاستى دەرڧە نوينەريا وان بکەت و ب نافى وان بئاخفیت و ھەماھەنگى دناڧبەرا دەستەھلاتىت فيدرالى و دەستەھلاتىت ھەريمى دکەت.

■ بەندى سى /

ماوى سەرۆکاتيا سەرۆكى ھەريمى چار سالە و چى دبیت بۆ جارا دووى ژى ھەلبىژىرنەڧە.

■ بەندى چارى /

دەنگدان بۆ ھەلبىژارتنا سەرۆكى ھەريمى دى ل ژفانى ھەلبىژارتنا جقاتا نشتيمانيا كوردستانى- عراق ھیتەكرن، ب مەرجهكى دگەل ھوكمى بەندى سى ژفى ياسايى پيچەوانە نەبیت و ژوى ماوى بۆ سەرۆكاتىيى دانای كيم نەكەت.

به‌شی دووی

مه‌رجیٔ به‌ربژیری و هه‌لبژیری

■ به‌ندی پینجی /

مه‌رجیٔ به‌ربژیری ئەقیٔ خاری نه:

۱- ته‌مه‌نی وی ده‌می د هه‌لبژیرن ژ چل سالیی کیمتر نه‌بیت.

۲- هاوولاتی و ئاکنجیی کوردستانی - عیراق بیت.

۳- هه‌می مافیٔ مه‌ده‌نی و سیاسی هه‌بن.

■ به‌ندی شه‌شی /

دقیٔ هه‌لبژیری هه‌می ئەو مه‌رج تی‌داب‌ن بیٔ د یاسایا هه‌لبژارتنا

جفاتا نشتی‌مانیا کوردستانی - عیراق یا ژماره (۱) یا سالا ۱۹۹۲ی

داهاتین.

خۆ بەربىزار كرن و ھەلبىزارتن

■ بەندى ھەفتى ۶ /

- ۱- داخازا بەربىزاريى بەرى ژفانى ھەلبىزارتن ب كىمى ب سىھ رۇژا دى پىشكىشى دەستەيا بلندا سەرەپەرشتيكرنا ھەلبىزارتنىت جقاتا نشتيمانيا كوردستانى - عىراق كەن.
- ۲- دفتى دەستەيا بلند داخازا وى بۇ بەربىزاريكرنى بن بر و ئىك لا كەت د ماوى چار رۇژادا ژ مېژوويا پىشكىشكرنا داخازى و رابگەھىنىت.
- ۳- مافى بەربىزىرى يە نەرازىبوونا خۇ ل سەر برىارا قەبىل نەكرنى بدەتە دادگەھا پىداچوونەفى (تمىيز) د ماوى ھەفت رۇژادا ژ مېژوويا دەرچوونا برىارى.

۴- دادگهه دى بريارا ئىك لاکەر ل سەر پيشکيشکرنا نەرازیبونی دمت
 و راگههینیت د ماوی دوو رۇژا دا ژ میژوويا پيشکيشکرنا وی بو
 دادگهه و بهرېژیر ژى ژ میژوويا دەرچوونی پی ئاگه دار دبیت.
 ۵- دهستهیا بلند دى نافییت بهرېژیرا راگههینیت بهری ژفانی
 ههلبزارتنا ب ماوی کیمتر نهبیت ژ پازده رۇژا.

== بهندی ههشتی /

ئهو بهرېژیرى پتریا سادهیا دهنگا بدهستفه د ئینیت یی سەرکهفتی
 دبیت.

بهشی چاری

ئەرك و دهسته لاتیت سەرۆكى ههريمی

== بهندی نهی /

سەرۆكى ههريمی پشتی دهیته ههلبزارتن و بهری دست ب ئەرك
 و کاریت خو بکته د ماوی چهفت رۇژادا ژ میژوويا ههلبزارتنا وی،
 دى قى سويندا ل خاری بهرامبەر جقاتا نشیمانیا کوردستانی -
 عیراق.. خوت:

(سويند ب خودئ مهزن، پاريزگاريئ ژ ماف و دستكهفتي و ئيكريزي و بهرژه وهنديت هاوولاتيت ههريما كوردستاني بكه م و ئهرك و كارييت خو ب راستي و دلسوزي ئه انجام بدهم).

- بهندي دهئي /

سهروكي ههريمي فان ئهرك و دهستههلاتيت خاري بكار دئينيت:

❖ ئيك:

دهرئنانا وان ياساييت جفاتا نشتيما نيا ههريمي دانيت د ماوي دهه روژا ژ ميژوويا دانانا وا، و مافي رازي نهبووني ل سهه هميي يان پارچهكي ههيه و فهگه رينيته فه جفاتى بو پيداچوونهكا دي و بريارا جفاتى د في باري دا يا بن بره.

❖ دوو:

ل بارودوخي جفاتا نشتيما نيا ههريمي ب ههلوه شييته فه يان ماوي خولا ههلبزارتنا دوماهي هاتبيت. سهروكي ههريمي د ماوي يازده روژا دا دي فهرماني بو ئه انجامدانا ههلبزارتنيت گشتي دهرئينيت.

❖ سى:

د ماوى دده رۇژا دا ژ رۇژا راگه هاندنا ئەنجامىت دوماهىي يىت
هەلبژارتنا، فەرمانا بانگهشتنا جقاتا نشتيمانيا هەريمى بۆ خولا
كومبوونا ئىكى يا خولا هەلبژارتنى دەردئىنيت و ئەگەر بانگهشتن بۆ
دەرنەئينا، ئەفە جقات بخۆ ل رۇژا ديڤ دوماهى هاتنا ماوى دياركرى
دى كومبىت.

❖ چار:

هەلوهشاندا جقاتا نشتيمانيا كوردستانى - عىراق ب فەرمانهكى ل
بارودوخى ل خارى داهاى:

- ۱- ئەگەر پتر ژ نيڤا ئەندامىت وى دەستى خو ژ كارى كيشا.
- ۲- ئەگەر د ماوى (۴۵) چل و پىنج رۇژا دا ژ بانگهشتنا وى بۆ
كومبوونا خولا هەلبژارتنى ژمارا ياسايا ئەنداما بدەستقه
نهات.
- ۳- ئەگەر جقاتى باوهرى ب جقاتا وهزىرا نه دا، يىت سى
پىكهاىت و مزارىت ژىك جودا و لدويڤ ئىك.
- ۴- ئەگەر سىستەمى هەلبژارتنا جقاتى گهورى و ماوى ماىي يى
خولا هەلبژارتنا شەش هەيف و كىمتر بن.

❖ پېنچ:

دهرئینانا بریاریت هیزا یاسای هه پستی راویژکاری و ریکهفتن دگهل سهرۆکی جقاتا نشتیمانی و سهرۆکی جقاتا وهزیرا نهوژی دهمی ههریما کوردستان و سیستهمی وی یی سیاسی و ئاسایشا وی یا گشتی ئان دامهزراویت وی ییت دهستوری دکهفنه بهر مهترسیت وهسا گهفا ل قهوارئ وان دکهن و دشینا دا نهبیت کومبوونا جقاتا نشتیمانی بهیتهکرن، ب مهرجهکی نهف بریاره د کومبوونا ئیکی یا نهنجوومهنا نشتیمانی ههریمی دا بیخنه بهر، و نهگهر نه ئیخستنه بهر ئان ئیخستنه بهر و جقاتی پهسهند نهکرن نهفه سیفتهی یاسایی ل سهر نهما.

❖ شهش:

لیبورینا تایبهت ل بهندکریا لدویف یاسایی.

❖ چهفت:

پهسهندکرنا حوکمی سیدارهدانی یان سقک کرنی بو بهندکرنا چهتا چهتا.

❖ ههشت:

راگههاندنا بارئ نه ئاسایی (تهنگافی) لدویف یاسایهکا تایبهت.

❖ نەھ:

لدمى پيدىقى دا بانگھشتنا جقاتا ۋەزىرا بىكەت بۇ كومبۇونەكا
نەچارى ۋ گەنگەشەكرنا پرسىت دياركرى ۋ كومبۇون بۇ ھاتىە كرن ۋ
سەرۇكاتىا ۋى كومبۇونى بىكەت.

❖ دەھ:

ل دەمى پيدىقى دا ۋ ب رازىبۇونا جقاتا نشتىمانىا ھەرىمى، رىكى
بدەتە ھىزىت چەكدارىت فىدرالى بەھنە ھەرىمى.

❖ يازدە:

بۇ سەرۇكى ھەرىمى ھەيە ب رازىبۇونا جقاتا نشتىمانىا
كوردستانى - عىراق، ھىزىت پىشمەرگەى بۇ دەرقەى ھەرىمى
بەھنرىت.

❖ دوازدە:

پشتى ناف لىكرنا سەرۇكى ۋەزىرا ژ لايى جقاتا نشتىمانىا
كوردستانى - عىراق، سەرۇكى ھەرىمى داخازى دى لى كەت ۋەزارەتا خۇ
د ماوى (۳۰) سى رۇژا دا ژ مىژووىا پى ھاتىە راسپاردن پىك بىنىت.

❖ سیزده:

دەرئینانا فه‌رمانا فه‌بیلکرنا ده‌ست ژ کارکی‌شانا جقاتا وه‌زیرا ئان وه‌زیری پشتی فه‌کی‌شانا باوه‌ریا جقاتا نشتیمانیا هه‌ریمی ژ هه‌ر ئیکی ژ وان.

❖ چارده:

دەرئینانا فه‌رمانا فه‌بیلکرنا ده‌ست ژ کارکی‌شانا جقاتا وه‌زیرا ئان وه‌زیری، و راسپیریت کو د به‌رده‌وام بن ل سه‌ر ئه‌رك و کارپن خو تا وه‌زاره‌ته‌کا نوی پیک دئینن.

❖ پازده:

دامه‌زراندنا خودان پلیت تایبه‌ت ل سه‌ر پشنیارا وه‌زیری په‌یوه‌ندی‌دار و رازیبوونا جقاتا وه‌زیرا.

❖ شانده:

دامه‌زراندنا دادوه‌را و سه‌روک و ئه‌ندامیت داواکاری گشتی (ادعاء عام) پشتی ده‌ینه بربری‌رکن ژ لای جقاتا دادوه‌ریا هه‌ریمی فه‌.

❖ **هه قده:**

پیدانا روتبیت سهربازی بو ئه فسه ریت هیزیت چه کداریت هه ریم
و هیزیت ئاسایشا نافخوی و دهر کرن و خانه نشین کرنا وان لدویف
یاسایت بهر چاق کری.

❖ **هه زده:**

پیدانا نیشان و مه دالیا لدویف یاسای.

- به ندی یازدی /

مووچه و دهر مالیت سه روکی هه ریم لدویف یاسای دهینه
دیار کرن.

- به ندی دوازدی /

سه روکی هه ریم دیوانه ک دی هه بیت و ئه رک و پیکه اتیت وی ب
یاسای دهینه دیار کرن.

- به ندی سیزدی /

۱- سه روکی هه ریم فهرمانداری گشتی ی هیزیت پشمه رگه ی
هه ریم کوردستانی - عیراق یه.

۲- سهروکی ههریمی دی جیگرهکی بو فرمانداری گشتی هیزیت
پیشمه‌رگی هی ههریما کوردستانی - عراق دامه‌زینیت دا د ئه‌رک و
فرمانا دا د وی بواری دا هاریکاریا وی بکهت و ل ئاماده‌نبوونا
وی دا جهی وی بگریته‌فه.

■ به‌ندی چاردی /

ل بارودخی دیارنه‌بوونا سهروکی ههریمی ژبه‌ر ههر هویه‌کا بیت،
سهروکی جقاتا وه‌زیرا دی ب وه‌کالهت ئه‌رک و فرمانیت وی بستوی
خوفه‌گریت.

■ به‌ندی پازدی /

ئه‌گه‌ر پۆستی سهروکی ههریمی ژبه‌ر ههر هویه‌کا بیت فالابوو، دی
سهروکی جقاتا نشیمانییا کوردستانی - عراق ب ئه‌رک و فرمانیت
وی رابیت تا د ماوی شیست رۆزا دا ژ میژوویا فالابوونا پۆستی،
سهروکی نوی د هه‌لبژیرن.

■ به‌ندی شازدی /

ماوی سهروکاتییا سهروکی ههریمی د قان بارودوخیت خاری دا ب
بریارا جقاتا نشیمانییا کوردستانی - عراق دوماهی پی دهیت.

- ۱- ئەگەر سەرۆكى ھەريمى بچۆ ئەو داخاز كر.
- ۲- نەكارى ژبەر ھەر ھويەكا بيت ب ئەرك و فەرمانيت خو رابيت.
- ۳- ب كيمي $\frac{3}{4}$ ژ ئەنداميت جفاتيت نشتيمانيا كوردستاني - عيراق ب دەنگدانەكا نهيئي دا باويريي ژي فەكيشن.

بەشى پينجى

حوكميت ئەگواستنهئى

- بەندى ھەقدى /

فەدەر ژ حوكمى بەندى دووى يى فى ياسايى..
 سەرۆكى ھەريمى بو ويلايەتا ئيكي دى ژ لايى جقاتا نشتيمانيا
 كوردستاني - عيراق ب پتريا دەنگيت ئەنداميت وئ ھيتە ھەلبژارتن.

- بەندى ھەژدى /

ياسا ژمارە (۲) يا سالا ۱۹۹۲ (ياسايا ھەلبژارتنا رابەرى بزاڤا
 رزگاربخوازا كوردى) و ياسايا ژمارە (۱۰) يا سالا ۱۹۹۷ئى يا راستفەكرى
 دەينه ھەلوشاندن.

- بەندى نۆزدى /

ل سەر جقاتا وەزيران و جەيت پەيوەندىدارە حوكميت قى ياساي
جى بەجى بکەن.

- بەندى بىستى /

ئەف ياسايە ژ رۇزا دەرتىنانا وى دەيتە بجەتىنان و دى ل رۇزناما
فەرمى (وقائع كوردستان) دا بەلافە بىت.

عدنان رشاد موختى

سەروكى ئەنجوومەنا نشتىمانيا

كوردستانى - عىراق

هوییت دانانا قی یاسایی

ژبەر کو ل هەر سیستهمهکی سیاسی دا سەرۆکهک ههیه ئیکهتیا گهل و وهلاتی جیگر دکهت و ب نافق وی ل سهر ئاستی سیاسی و نیفدهولهتی د ئاخشن و چاقدیریا بهرژهوهندیت هاوولاتیا دکهت وهکو سهرۆکی بلندترین دهستههلاتا جی بهجیکرنی و پالپشتهکی سهرهکی یه بو سهقامگیریا باری سیاسی و پیشکهفتنا جفاکی، و ژبهر کو کاودانییت نافخوییت بهری د بهرههف و د هاتی نهبوون بو تهواوکرنا پرؤسا ههلبزارتنا (رابهری رزگاریخوازا کوردی) لدویف یاسا ژماره (۲) یا سالا ۱۹۹۲ کو د وهختی خو دا ب جهگیری پۆستی سهرۆکی ههریمی یی نوکه بوو، کو پیدقی کری ب یاسایا ژماره (۱۰) یا سالا ۱۹۹۷ی یا لدویفدا هاتی دهستههلات دابهشکرین دناقبهرا سهرۆکی جفاتا نشتیمانیا کوردستانی - عیراق و سهرۆکی جفاتا وهزیریت ههریمی، و ل بهرچاڤگرتنا وان گورانکاریت مهزن ییت ل سهر بارودوخی عیراقی دا هاتین پشتی روخاندنا رژیما صهدام حسین ئ دکتاتور، و بریارداننا فیدرالیهتی وهکو سیستهمهکی سیاسی د یاسایا بریقهبرنا دهولهتا عیراقی دا یا قوناغا فهگوهاستنی و سهرکهفتنا ههلبزارتنیت گشتی ل عیراقی دا، کو بوویه هویی پیکئینانا ئیکهمین کۆمهلا نشتیمانیا

عیراقیا ههلبژارتی و پشکداریا کوردا د دهستهلاتیت فیدرالی دا تا
دگههیته سهروکتاتیا کوماری ژی، و ژبهه کو قوناغا بهیت پیدفی دکهت
ههلویت و شیانا ئیک بکهه بو بدستهئینانا هیقییت گهلی
کوردهستانی - عیراق ژ نازادی و دیموکراتیی و فیدرالیی دا، کو پیدفی
کر ئه ف یاسابه بهیته دههئینان.

بناقی خودی مهزن و دلوقان
بناقی گه لی
سهروکاتیا هه ریما کوردستانی

بشت بهستن ب وی یاساکاریا جفاتا نشتیمانیا کوردستانی - عیراق
کری و لدویف حوکمی ماددی دهی/ئیکی ژ یاسا ژماره (۱) یا سالا
۲۰۰۵ی یاسایا سهروکاتیا هه ریما کوردستانی - عیراق، مه ئەف یاسایا
خاری دهئینا:

یاسا ژماره ۲ یا سالا ۲۰۰۶ *

یاسایا راسته کرنا ئیکی یا یاسایا ژماره (۱) یا سالا ۲۰۰۵ی یاسایا
سهروکاتیا هه ریما کوردستانی - عیراق

- بهندی ئیکی /

بهندی ئیکی ژ یاسایا سهروکاتیا هه ریما ژماره (۱) یا سالا ۲۰۰۵ی
دهیته راسته کرن و وهکو هاتی دهیته خاندن:

(*) روژناما په رله مان ژماره (۸۳) ل ۳۰ / ۰۱ / ۲۰۰۶، روژناما ئەنجورمهنا
نشتیمانیا کوردستانا عیراقی.

۱- هەریمما کوردستانى - عیراق سەرۆکهك دى ههبيت دى ب سەرۆكى هەریمما کوردستانى هیته نافا کرن و نهو بخو ب بلندترین سەرۆكى دهستههلاتا جى بهجى کرنى یه و فهرماندارى گشتى یى هیزا پيشمههركه یى هەریمما کوردستانى یه.

۲- سەرۆكى هەریمما جیگهك دى ههبيت دا هاریکاریا وی بکهت د جى بهجى کرنا نهركیت وی دا و دهمن نهئامادهبوونا وی، دا جهى وی بگریت، ههر نهو بخو ژى جیگری فهرماندارى گشتى یى هیزا پيشمههركه یه.

۳- سەرۆكى هەریمما هندهك ژ نهرك و دهستههلاتیت خو ب جیگری خو د دهت.

■ بهندی دووی /

برگا دوازدى ژ بهندی دهی ژ فى یاسای دهیته راستههکرن و وهکو ل خارى هاتی دهیته خاندن:

(بهستی نافا لیکرنا وان ژ لایى جقاتا نشتیمانیا کوردستانى - عیراق دى سەرۆك وهزیرا و جیگری وی راسپیریت بو پیکئینانا وهزارهتى د ماوی سیه روژا ژ میژوویا راسپاردنا وان).

■ بهندی سی /

بهندی یازدی ژ یاسایی دهیته راسته‌گرن و وه‌کو هاتی دهیته خاندن: (مووچه و دهرمالیت سه‌رۆکی ههریمی و جیگری وی دی ب یاسایه‌کی دیارکه‌ن).

■ بهندی چاری /

بهندی سیزدی ژ یاسایی دهیته هه‌لوه‌شاندن.

■ بهندی پینجی /

بهندی چاردی ژ یاسایی دهیته هه‌لوه‌شاندن.

■ بهندی شه‌شی /

ل سه‌ر لایه‌نیته په‌یوه‌ندی‌داره هوکمیته فی یاسایی جی به‌جی بکه‌ت.

■ بهندی چه‌فتی /

ئه‌ف یاسایه ژ رۆژا دهرئینانا وی دهیته به‌ئینان و ل رۆژناما فه‌رمی (وقائع کوردستان) دا دهیته به‌لافکرن.

مسعود بارزانی
سه‌رۆکی ههریما
کوردستانی - عیراق

